

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ ΝΑΒΟΥΧΟΔΟΝΟΣΟΡΑ

Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου*

Προλογικὸν Σημείωμα ΟΠΣ:

Ὁ προφήτης Δανιὴλ ἔζησε στὴ Βαβυλωνῶνα τὴν περίοδο ποὺ εἶχαν ὑποδουλωθεῖ οἱ Ἰουδαῖοι στοὺς Ἀσσυρίους ἀπὸ τὸν μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ βασιλέα Ναβουχοδονόσορα. Τὸ κράτος τῶν Ἰουδαίων εἶχε διαλυθεῖ, ἡ πρωτεύουσα Ἱερουσαλήμ εἶχε καταστραφεῖ. Ὁ ναὸς ποὺ ἦταν τὸ θρησκευτικὸ κέντρο καὶ τὸ ἐθνικὸ σύμβολο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ εἶχε γκρεμισθεῖ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι —ἀνάμεσα τους καὶ ὁ προφήτης Δανιὴλ μαζί με τοὺς τρεῖς παῖδες Ἀνανία, Ἀζαρία καὶ Μισαήλ— εἶχαν ἀπαχθεῖ αἰχμάλωτοι καὶ ζοῦσαν ἐξόριστοι στὴν Βαβυλωνῶνα.

Μετὰ τὸ δεύτερο ἔτος τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ εἶδε ὄραμα θαυμαστὸ, τὸ ὁποῖον, ὅταν ξύπνησε, παρευθὺς τὸ ἐλησμόνησε. Τότε συγκάλεσε τοὺς μάγους, τοὺς ὄνειροκρίτες καὶ τοὺς λοιποὺς ἐκ τῶν σοφῶν ὑπηκόων του καὶ τοὺς λέγει: «Ὁραμα εἶδα φοβερὸ καὶ θαυμαστὸ καὶ ὅταν ξύπνησα, τὸ ἐλησμόνησα. Θέλω λοιπὸν νὰ μοῦ πεῖτε καὶ τὸ ὄραμά μου καὶ τὴν ἐρμηνεία του τί σημαίνει...». Ἀπεκρίθησαν οἱ μάγοι: «Βασιλεὺ πολυχρονεμένε, πές μας τὸ ὄνειρό σου καὶ ἡμεῖς νὰ τὸ ἐξηγήσουμε». Λέγει σ' αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς: «Καὶ τὸ ὄνειρό μου νὰ εἰπεῖτε καὶ τὴν ἐρμηνεία του, διότι μέλλετε κακῶς νὰ ἀποθάνετε». Ἀπεκρίθησαν οἱ μάγοι: «Τὸ ζήτημά σου, βασιλεὺ, δὲν δύναται ἄνθρωπος νὰ τὸ ὀρίσει, μόνον οἱ θεοὶ τοὺς ὁποίους προσκυνοῦμε δύνανται νὰ βροῦν καὶ τὸ ὄνειρό σου καὶ τὴν ἐρμηνεία του». Τότε ὁ βασιλεὺς θυμωθεὶς ἀπεφάσισε νὰ φονεύσει ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς μάγους ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκονται...

Καὶ ἡ βασιλικὴ διαταγὴ ἐκδόθηκε καὶ ἄρχισαν οἱ ἐκτελέσεις τῶν σοφῶν. Τότε ζήτησαν νὰ βροῦν τὸν Δανιὴλ καὶ τοὺς φίλους του γιὰ νὰ τοὺς φονεύσουν. Καὶ τότε ὁ Δανιὴλ μίλησε με σοφία καὶ σύνεση στὸν Ἀριώχ, τὸν ἀρχιμάγειρα τοῦ βασιλιᾶ, ὁ ὁποῖος ἐξῆλθε γιὰ νὰ φονεύσει τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλωνῶνας. Καὶ ἐρωτοῦσε αὐτὸν λέγοντάς του: «Ἄρχοντα τοῦ βασιλιᾶ, γιατί δόθηκε αὐτὴ ἡ ἄσπλαχνη καὶ σκληρὴ διαταγὴ ἐκ μέρους τοῦ βασιλιᾶ;»... Ὁ Ἀριώχ γνωστοποίησε τότε στὸν Δανιὴλ τὴν ὑπόθεση αὐτή. Καὶ ὁ Δανιὴλ εἰσῆλθε στ' ἀνάκτορα καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸ βασιλιᾶ νὰ τοῦ δώσει μικρὴ προθεσμία καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ τοῦ δώσει τὴν ἐρμηνεία τοῦ ὄνειρου... Ὁ Δανιὴλ κατευθύνει τὴν ὅλη ὑπόθεση καὶ ζητᾶ χρόνο γιὰ νὰ τοῦ δοθεῖ εὐκαιρία γιὰ μεγάλη προσευχὴ καὶ καρτερία. Γι' αὐτὸ παντοῦ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ζητᾶ τίς προσευχές, γράφοντας: «Νὰ ἐπιμένετε στὴν προσευχὴ». Διότι δὲν ἐπαρκεῖ ὁ καθαρὸς τρό-

πος ζωῆς, ἐὰν δὲν ὑπάρχει μαζί με αὐτὸν καὶ ἡ προσευχὴ.

Τότε με νυχτερινὸ ὄραμα ἀποκαλύφθηκε στὸν Δανιὴλ τὸ μυστηριῶδες ὄνειρο. Καὶ εὐχαρίστησε ὁ Δανιὴλ τὸ Θεὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπε: «Ὅσον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εὐλογημένο στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, διότι σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ σοφία, ἡ σύνεση καὶ ἡ δύναμη. Καὶ αὐτὸς μεταβάλλει τοὺς χρόνους καὶ τίς ἐποχές, ἀνεβάζει στοὺς θρόνους καὶ κατεβάζει βασιλεῖς, δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς καὶ φρόνηση σ' ἐκείνους ποὺ ζητοῦν σύνεση. Αὐτὸς φανερώνει τὰ μυστικά καὶ ἀπόκρυφα καὶ γνωρίζει τὰ ὅσα διαπράττονται μέσα στὸ σκοτάδι, διότι τὸ φῶς βρίσκεται μαζί του. Σὲ σένα, Θεὲ τῶν πατέρων μου, ἀπευθύνω τὴν εὐχαριστήρια δοξολογία μου καὶ τὴν αἶνεσή μου, διότι μοῦ χάρισες σοφία καὶ σύνεση καὶ τώρα μοῦ ἀποκάλυψες ἐκεῖνα ποὺ ζητήσαμε με τὴν προσευχὴ μας ἀπὸ σένα»... Πρόσεχε ὅτι μετὰ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ αἰτήματός του δὲν ἔτρεξε προηγουμένως στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλιᾶ, μέχρι ποὺ ἐξέφρασε τὴ μέγιστη εὐγνωμοσύνη του πρὸς ἐκεῖνον ποὺ τοῦ

*) Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Ἰω. Χρυσοστόμου ἅπαντα τὰ ἔργα, Θεσ/κη 1983, σελ. 535 ἐξ.

1) Ρωμ. ιβ', 12.

ἔδωσε τὴν ἐξήγηση τοῦ ὄνειρου. Δὲν ἐνήργησε σὰν ἐμᾶς ποὺ πολλές φορές, κυριευμένοι ἀπὸ τὴ χαρὰ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ κατορθώσαμε, λησιμονοῦμε νὰ ἐκφράσουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας. Αὐτὸς λοιπὸν δὲν ἐνήργησε ἔτσι, ἀλλ' εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ καὶ εἶπε: «Ὡς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων». Ἐμεῖς, δηλαδή, λέγει εἴμαστε προσωρινοὶ καὶ ὀλιγοχρόνιοι, ἐπομένως δὲν ἀναπέμπομε τὴν εὐχαριστία καὶ δοξολογία μας γιὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα τῆς ζωῆς μας, ἀλλὰ γιὰ ὅλους τοὺς αἰῶνες· ὄχι γιὰ τὸ χρόνο μόνο ποὺ ζοῦμε, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτόν, καὶ γιὰ τὸ χρόνο πρὶν ἀπὸ αὐτόν, καὶ γιὰ τὸ μέλλον. Πάντοτε πρέπει αὐτὸς νὰ δοξολογεῖται καὶ ὅταν κάμνει τὴν ἐμφάνισή του καὶ ὅταν παραμένει ἀόρατος. Διότι ἡ πρόνοια αὐτοῦ ἀπλώνεται παντοῦ.

Πρόσεχε πῶς μετὴν εὐχαριστία ἀποκαλύπτει καὶ τὴ γνώση τῶν ὄνειρων. «Διότι σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ σοφία, ἡ σύνεση καὶ ἡ δύναμη»· δηλαδή ἡ γνώση τῶν πάντων καὶ ἡ πρόγνωση. Διότι ἐδῶ αὐτὸ ἐννοεῖ, ὅτι αὐτὸς γνωρίζει τὰ πάντα καὶ τίποτε δὲν ἀγνοεῖ. Τί λοιπόν; Αὐτὸ μόνο; μόνο πρόγνωση ἔχει; Καὶ δὲν εἶπε, 'ἔχει', ἀλλά. «Αὐτοῦ εἶναι», θέλοντας νὰ μᾶς δείξει τὸ φυσικὸ ἀγαθὸ του, ὅτι δηλαδή αὐτὰ ὑπάρχουν σ' αὐτόν ἐκ φύσεως. Τί λοιπόν; μόνο προγνωρίζει, δὲν προχωρεῖ δὲ καὶ στὴν πράξη; Ναι, καὶ προχωρεῖ στὸ ἔργο. «Μεταβάλλει καιροὺς καὶ χρόνους». Δὲν ἐννοεῖ τὶς καιρικὲς μεταβολές, ἀλλὰ τὶς μεταβολές τῶν πραγμάτων. «Ἀνεβάζει στοὺς θρόνους καὶ κατεβάζει βασιλεῖς». Δηλαδή πραγματοποιεῖ μεταβολές. Ὡστε λοιπὸν αὐτὸ μόνο κάμνει, προβλέπει δηλαδή καὶ πραγματοποιεῖ μεταβολές; δὲν κάμνει καὶ κάτι ἄλλο πολὺ πῶς σπουδαῖο, δηλαδή δὲν μεταδίδει καὶ σ' ἄλλους τὴ γνώση του αὐτή; «Αὐτὸς δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς». Ὅχι σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι σοφοὶ πρὶν ἀπὸ τὴ χορήγηση τῆς σοφίας ἐκ μέρους του, ἀλλὰ σ' ἐκείνους ποὺ λαμβάνουν αὐτὴν ἀπὸ αὐτόν. Ἄν κάποιος σοφὸς δὲν ἔχει τὴ σοφία ἀπὸ ἐκεῖνον, δὲν εἶναι σοφός. Μὴ νομίσετε ὅτι ἡ σοφία εἶναι τέχνη τῶν Χαλδαίων. «Αὐτὸς δίνει», λέγει «καὶ φρόνηση σ' ἐκείνους ποὺ ζητοῦν σύνεση».

Στὴ συνέχεια ἕως ἐξετάσουμε ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει, ἐὰν δηλαδή ἔλαβε αὐτὴν μετὴ βοήθεια τῆς ἐπιστήμης, ἢ τὴν εἶχε ἐκ φύσεως. Καθόσον προσθέτει καὶ αὐτό: «Αὐτὸς ἀποκαλύπτει τὰ μυστικά καὶ ἀπόκρυφα»· δὲν εἶπε, 'βρίσκει', ἀλλὰ «ἀποκαλύπτει» σ' ἄλλους αὐτὰ ποὺ βρίσκονται μέσα μας «Βαθιά καὶ ἀπόκρυφα», αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν μέσα μας κρυμμένα πρὶν ἀπὸ πολὺ χρόνο.

«Αὐτὸς γνωρίζει αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν μέσα στὸ σκοτάδι, διότι τὸ φῶς εἶναι μαζί με αὐτόν». Πρόσεχε τί λέγει. Ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ: «Ὅπως εἶναι τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας, ἔτσι καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας»². Ἐννοεῖ τὸ μεγάλο μέγεθος τῆς γνώσεώς του· δηλαδή καὶ ἂν ἀκόμα δὲν εἶναι φανερά, δὲν ὑπάρχει σ' αὐτόν σκοτάδι, ἢ ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ φῶς. Πῶς γνωρίζει αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν καὶ γίνονται μέσα στὸ σκοτάδι; Σὰν νὰ ἔχει φῶς μαζί του. Διότι τὸ φῶς εἶναι πάντοτε μαζί του. Ὅμιλεῖ μετὰ ἀνθρώπινες ἐκφράσεις. Ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δὲν μένει μέσα στὸ σκοτάδι γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ἀνάβει τὸ λυχνάρι, ἔτσι καὶ στὸ Θεὸ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ σκοτεινὸ. Μᾶλλον δὲ καὶ κάτι περισσότερο, ὅπως ἀκριβῶς σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὸ φῶς στὰ μάτια του, ποὺ φέρει αὐτὸ πάντοτε μαζί του, ποὺ εἶναι ὁ ἴδιος φῶς.

«Σὲ σένα», λέγει, «Θεὸ τῶν πατέρων μου, ἀπευθύνω τὴν εὐχαριστήρια δοξολογία μου καὶ τὴν αἶνεσή μου, διότι μοῦ χάρισες σοφία καὶ σύνεση». Σὲ πολὺ κατάλληλη στιγμή θυμήθηκε τώρα τοὺς πατέρες του, θέλοντας μέσῳ ἐκείνων νὰ παρακαλέσει αὐτόν, ὅπως ἀκριβῶς ἐὰν κάποιος ἤθελε θυμηθεῖ κάποιον ὑπερβολικὰ μεγάλο ἔραστή ἐκείνων ποὺ ἀγαπᾷ αὐτός. «Ἐξομολογοῦμαι», λέγει, δηλαδή «Σὲ εὐχαριστῶ καὶ σὲ δοξάζω, διότι μοῦ χάρισες σοφία καὶ σύνεση». Ἐννοεῖ τὴν προηγούμενη. «Καὶ τώρα μοῦ φανέρωσες ἐκεῖνα ποὺ ζητήσαμε ἀπὸ σένα». Ἴσως κατὰ πάσα πιθανότητα καὶ ἄλλα νὰ ζητήσει, ὥστε νὰ τοῦ φανερώσει καὶ τὴν ἐξήγηση τοῦ ὄνειρου. «Διότι», λέγει, «μοῦ φανέρωσες τὸ ὄραμα τοῦ βασιλιᾶ».

«Καὶ ἀμέσως ὁ Δανιὴλ παρουσιάσθηκε στὸν Ἀριώχ, τὸν ὁποῖο», λέγει, «ὁ βασιλιάς ὄρισε νὰ φονεύσει τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλώνας, καὶ εἶπε σ' αὐτόν· Μὴ θανατώσεις τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλώνας, ἀλλ' ὀδήγησέ με μπροστὰ στὸ βασιλιά καὶ θὰ ἀποκαλύψω στὸ βασιλιά τὸ ὄνειρο καὶ θὰ τοῦ δώσω τὴν ἐρμηνεία». Ἐτρεξε πρὸς αὐτόν καὶ λέγει: «Μὴ θανατώσεις τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλώνας». Ποῖς θὰ μπορούσε νὰ φροντίσει γιὰ ἐκείνους; Πρόσεχε τὴ φιλανθρωπία καὶ τὴν καλωσύνη τοῦ προφήτη. Ἄλλ' ὅμως δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ εἰσακουσθεῖ, ἐὰν δὲν προσθετε καὶ ἐκεῖνο· «Ὁδήγησέ με», λέγει, «μπροστὰ του καὶ θὰ ἀποκαλύψω στὸ βασιλιά τὸ ὄνειρο καὶ θὰ τοῦ δώσω καὶ τὴν ἐρμηνεία». «Τότε», λέγει, «ὁ Ἀριώχ ὀδήγησε μετὰ βιασύνη τὸν Δανιὴλ μπροστὰ στὸ βασιλιά καὶ εἶπε σ' αὐτόν· Βρῆκα ἄνθρωπο ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς

2) Ψαλμ. 138, 12.

αίχμαλώτους Ιουδαίους, ὁ ὁποῖος θὰ δώσει στὸ βασιλιὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ ὄνειρου».

«Βρῆχα», λέγει, «ἄνθρωπο ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῆς αἰχμαλωσίας». Δὲν ντράπηκε ν' ἀναφέρει τὸ γένος του. Διότι ὅταν ὑπάρχει μπροστὰ μας ἀνάγκη πολὺ μεγάλη, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐξετάζεται, ἀλλ' ὅλη ἡ ὑπερηφάνεια ποὺ κυριαρχεῖ κατὰ τὶς στιγμὲς τῆς εὐημερίας ἐξαφανίζεται. Καθόσον ὁ ἀσθενὴς δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ ποτὲ νὰ ἐξετάσει τὴν εὐγένεια τοῦ ἱατροῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἄνθρωπος ποὺ κινδυνεύει δὲν θὰ ἐξετάζε εἰς, αὐτὸς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τοὺς κινδύνους, εἶναι ἀπὸ ἀριστοκρατικὸ γένος ἢ κάποιος τυχαῖος, ἀλλ' ἓνα μόνον τὸν ἐνδιαφέρει, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Ποιὸς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ μὴ ντραπεῖ, ποιὸς νὰ μὴ κοκκινήσει, βλέποντας τοὺς μὲν ὁμοπάτριους νὰ φονεύονται ὅλοι, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους νὰ καυχιένται καὶ νὰ μεγαλοφρονοῦν; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ αὐτὸς δὲν σκέφθηκε, ἀλλὰ μὲ πολλὴ ἐνδιαφέρον καὶ ἐκεῖνος τὸν κάλεσε καὶ αὐτὸς τὸν ρώτησε, ὄχι μὲ τὴν ἴδια ἀλαζονεία. Διότι, ἀφοῦ ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ὅτι ὁ βασιλιὰς ἐπιδιώκει ἀνώφελα πράγματα, τί λέγει; «Καὶ ἀποκρίθηκε ὁ βασιλιὰς καὶ εἶπε στὸν Δανιήλ, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἦταν Βαλτάσαρ· Πράγματι μπορεῖς νὰ μοῦ ἀποκαλύψεις τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδα καὶ νὰ ἐξηγήσεις αὐτό;». Μὲ πολλὴ καλωσύνη συνομιλεῖ μαζί του. Δὲν εἶπε, "Ἄν δὲν μπορεῖς νὰ τὸ ἐξηγήσεις, θὰ πάθεις καὶ σὺ τὰ ἴδια".

Τί λοιπὸν ἀπαντᾷ ὁ Δανιήλ; «Καὶ ἀποκρίθηκε ὁ Δανιήλ πρὸς τὸ βασιλιὰ καὶ εἶπε· Τὸ μυστήριον, τοῦ ὁποῖου τὴν ἐξήγηση ζητᾷ ὁ βασιλιὰς, δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἐρμηνεύσουν οἱ σοφοί, οἱ μάγοι, οἱ ἐξορκιστὲς καὶ οἱ ἀστρολόγοι, ἀλλ' ὑπάρχει ὁ Θεὸς στὸν οὐρανὸ ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια, καὶ γνώρισε στὸ βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορ ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια». Πρόσεχε σύνεση τοῦ προφήτη. Δὲν εἶπε ἀμέσως, "Μπορῶ νὰ σοῦ τὸ φανερώσω καὶ νὰ σοῦ τὸ ἐρμηνεύσω", ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε ὅπωςδήποτε νὰ μάθει ὁ βασιλιὰς, αὐτὸ λέγει. «Τὸ μυστήριον», λέγει, «τοῦ ὁποῖου τὴν ἐξήγηση ζητᾷ νὰ μάθει ὁ βασιλιὰς, δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἐξηγήσουν οἱ σοφοί, οἱ μάγοι, οἱ ἐξορκιστὲς καὶ οἱ ἀστρολόγοι· ὑπάρχει Θεὸς στὸν οὐρανὸ ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια». Ἀπολογεῖται γιὰ ἐκεῖνους ποὺ θανατώθηκαν ἀδίκως, γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ τὰ λέγει αὐτά. Δὲν εἶπα, λέγει, γι' αὐτὸ, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἔργο τῶν μάγων, γιὰ νὰ παρουσιάσω τὸν ἑαυτὸ μου σπουδαιότερο ἀπὸ ἐκείνους, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθεις, ὅτι οὔτε ἐγὼ τὰ λέγω

αὐτὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. «Ἄλλ' ὑπάρχει Θεὸς στὸν οὐρανὸ». Δὲν περιορίζει αὐτὸν ἐκεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ συνομιλεῖ τὴ στιγμὴ αὐτὴ μὲ βάρβαρο, καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν γῆ, καὶ ὄχι ὅπως οἱ δικοὶ σας ποὺ περιορίζονται τὴ γῆ. «Καὶ γνώρισε στὸ βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορ ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους». Πρόσεχε, ὁμιλεῖ μὲ ὑπαινιγμούς καὶ περιλαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν στὸ λόγο του ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενο τοῦ ὄνειρου, καὶ ἐλευθερώνει τὴ σκέψη αὐτοῦ, μὴ ἀναφέροντας τίποτε τὸ βαρετὸ καὶ δυσάρεστο.

«Τὸ ὄνειρό σου», λέγει, «καὶ οἱ ὀπτασίαι ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὸ μυαλό σου ἐνῶ βρισκόσουν στὸ κρεβάτι σου εἶναι οἱ ἐξῆς· Ἐνῶ δηλαδὴ βρισκόσουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι σου σκεφτόσουν τί θὰ συμβεῖ στὸ μέλλον. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια σοῦ γνώρισε ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν». Ὁμιλεῖ σύμφωνα μὲ τὴ σκέψη τῶν πολλῶν, σὰν νὰ βρίσκονται τὰ ὄνειρα πέρα ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἢ σὰν νὰ βρίσκεται ἐκεῖ τὸ λογικὸ καὶ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ὄχι στὸ κεφάλι, γιὰ νὰ πεῖ· "Σὺ ἔδωσες τὴν ἀφορμὴ". Οὔτε ἀπλῶς εἶπε, ὅτι "ὁ Θεὸς σοῦ φανέρωσε", ἀλλὰ «Σκεφτόσουν τί πρόκειται νὰ συμβεῖ στὸ μέλλον». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔγινε κυρίαρχος τῆς οἰκουμένης, σκεφτόταν ἂν θὰ μεταβιβάσει καὶ στὰ παιδιά του τὴ βασιλεία του αὐτῆ, ἢ θὰ πεθάνει. Διότι τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας συνήθως μᾶς κάνει κατὰ κάποιο τρόπο νὰ λησμονοῦμε, ὅτι εἴμαστε θνητοί. Δικαιολογημένα λοιπὸν, ἐπειδὴ αὐτὸς περιέπεσε μέσα στὸ πέλαγος τῶν κατορθωμάτων του, ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ μὴ πιστεύει ὅτι θὰ πεθάνει. Αὐτὸ βέβαια ἔπαθε καὶ ἄλλος βασιλιὰς. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν, «Σὺ δὲ εἶσαι ἄνθρωπος, ὄχι θεός»³, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν βασιλιὰ τῆς Τύρου. Καὶ πρόσεχε πῶς τὸν ἐλέγχει χωρὶς νὰ τὸν πληγώνει. Διότι δὲν εἶπε, ὅτι "σκέφθηκες αὐτό", ἀλλὰ, «Τί πρόκειται νὰ συμβεῖ στὸ μέλλον». Αὐτὰ σκεφτόσουν καὶ διαλογιζόσουν, τί δηλαδὴ θὰ συμβεῖ στὸ μέλλον. «Ἐνῶ ἦσουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι σου». Ὅταν κανένας δὲν σὲ ἐνοχλοῦσε, ἀλλὰ βρισκόταν σὲ ἡρεμία ἢ ψυχὴ σου, ὅταν κατ' ἐξοχὴν εἰσέρχεται μέσα μας τὸ πλῆθος τῶν σκέψεων, ἐκμεταλλεῖται καὶ τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ἀργία. Γι' αὐτὸ πολλοὶ συνηθίζουν τὸν χρόνο ἐκεῖνο νὰ τὸν δαπανοῦν στὴν προσευχὴ, ἐπειδὴ καὶ ἀναπαύεται ἡ ψυχὴ καὶ μπορεῖ νὰ προξενηθεῖ μεγάλη βλάβη ἂν ἀδιαφορήσομε.

3) Ἰεζεκ. κη', 2.

«Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια, σοὺ γνώρισε ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν». Πρόσεχε, ὅτι γιὰ δευτέρη πλέον φορὰ θυμᾶται τὸ Θεό, καὶ ὄχι στὴν τύχη, ἀλλ' ἐκεῖ μὲν λέγει, «Ὁ ὁποῖος βρῖσκεται στὸν οὐρανό», ἐδῶ δέ, «Ὁ ὁποῖος ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια». «Σὲ μένα δὲ φανερώθηκε αὐτὸ τὸ μυστήριο, ὄχι ἐπειδὴ ἔχω μεγαλύτερη σοφία ἀπὸ τοὺς ἄλλους σοφοὺς, ἀλλὰ γιὰ νὰ δώσω στὸ βασιλιά τὴν ἐρμηνεῖα τοῦ ὄνειρου, καὶ γιὰ νὰ πάρεις ἀπάντηση στὶς σκέψεις ποὺ βασανίζουν τὴν καρδιά σου». Εἶναι

σὰν νὰ λέγει· Ἡ βάση τῆς ἐξηγήσεως δὲν ὀφείλεται σ' ἐμένα, ἀλλὰ καὶ οὔτε μπορῶ νὰ γνωρίσω αὐτὴν περισσότερο ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οὔτε βέβαια τὸ ἔκανε αὐτὸ ἐπειδὴ εἶδε ὅτι εἶναι σοφός. Διότι ἐάν, μόνο μὲ τὸ ὅτι λέχθηκαν αὐτὰ ἀπ' αὐτόν, τὸν προσκύνησε σὰν Θεό, τί θὰ μπορούσε νὰ γίνει ἂν δὲν συνέβαινε μόνο αὐτό; Ἀλλὰ γιὰ σένα, λέγει. Δὲν πρέπει νὰ ὀφείλεις σὺ χάρις σὲ μένα, ἀλλ' ἐγὼ σὲ σένα· διότι ἐγὼ τὰ ἔμαθα μὲ σκοπὸ νὰ τὰ μάθεις ἐσὺ. Πρόσεχε πῶς τὸν καθιστᾶ φίλο μὲ τὸ Θεό, καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀποδίδει στὸ Θεὸ καὶ τὸ θαῦμα

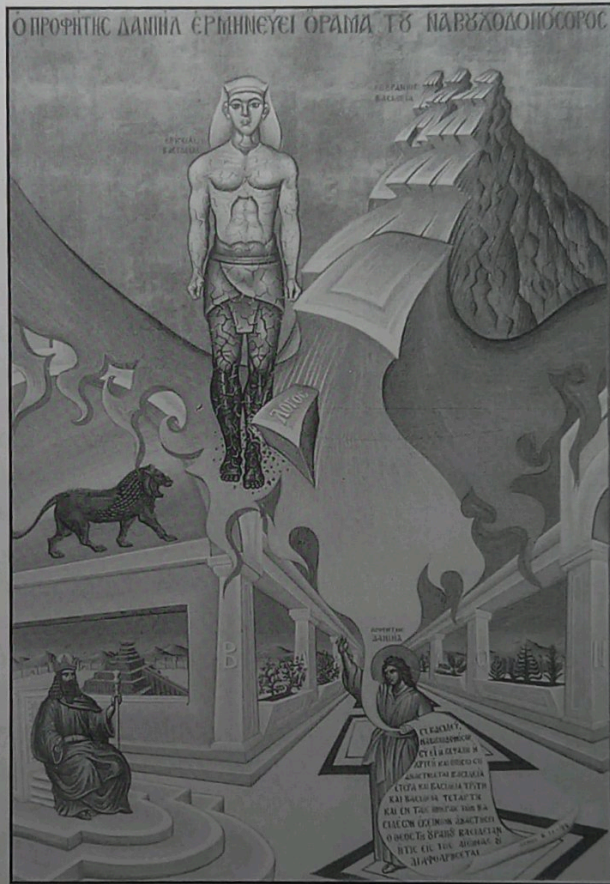
ποὺ πρόκειται νὰ συμβεῖ μ' αὐτόν καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἔμαθε ὅτι ὁ Θεὸς τὸ ἔκανε αὐτὸ τιμώντας αὐτόν, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἔγινε φίλος μὲ τὸ Θεό. Ἐσένα τίμησε περισσότερο, λέγει, παρὰ ἐμένα. Εἶδες πῶς ὁ νέος ἦταν ἀφιλόδοξος, πῶς δὲν ἀρχίζει προηγουμένως τὴν ἐξηγήση, μέχρι ποὺ νὰ ἀπομακρύνει αὐτόν ἀπὸ τὸ ν' ἀποδίδει σ' αὐτόν μεγάλη τιμὴ; Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ἐπιδίωκε τιμὴ, αὐτὸς ποὺ ἀπόφευγε καὶ ἐκείνη ποὺ τοῦ δινόταν; Καὶ δὲν εἶπε, ἐπειδὴ τιμῶ τὸ Θεό, ἐπειδὴ λατρεύω αὐτόν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γι' αὐτὸ φανερώθηκε σ' ἐμένα', ἀλλὰ, «Γιὰ νὰ μάθεις ἐσὺ ἐκεῖνο ποὺ σοὺ ἦταν πάρα πολὺ ὠφέλιμο». Διότι ἐκεῖνο καὶ χωρὶς νὰ τὸ πεῖ, συμπεραίνονταν ἀπὸ τὴ σκέψη τῶν ἀκροατῶν.

«Ἐβλεπες λοιπὸν, βασιλιά μου, ὅτι ὑπῆρχε μπροστὰ σου ἓνα ἀγαλμα, πάρα πολὺ μεγάλο,

τοῦ ὁποίου ἡ ὄψη ἦταν ὑπερβολικὰ ὑπέροχη, καὶ στεκόταν αὐτὸ ὄρθιο μπροστὰ σου, ἡ δὲ ὄλη ἐμφάνισή του προξενούσε φόβο. Τὸ κεφάλι του ἀγάλματος αὐτοῦ ἦταν ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι· τὰ χέρια, τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονες ἦταν ἀπὸ ἄργυρο· ἡ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ ἀπὸ χαλκό· οἱ κνήμες ἦταν σιδερένιες, καὶ τὰ πόδια ἦταν ἓνα μέρος σιδερένιο καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ ὄστρακο». Πρόσεχε ποῖο ὄνειρο ἀξιώθηκε νὰ δεῖ ὁ Ναβουχοδονόσορ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο τὸ κήρυγμα νὰ διαδοθεῖ στὰ ἔθνη, προετοιμάζει

αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆ διαδόσῃ του στοὺς ἐθνικούς, καὶ ἀποκαλύπτεται αὐτὸ σὲ χώρα τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐνῶ εἶχε καταστραφεῖ ὁ ναὸς καὶ οἱ ἐρμηνευτὲς τοῦ νόμου εἶχαν ἐξολοθρευθεῖ. Πλὴν ὅμως ἐρμηνεύεται μὲ Ἑβραίους. Διότι, ἂν καὶ ἐπρόκειτο νὰ διαδοθεῖ στοὺς ἐθνικούς, ὅμως αὐτὸ θὰ γινόταν μὲ ἄνδρες Ἑβραίους, δηλαδὴ τοὺς ἀποστόλους. Αὐτὸ συνέβηκε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Κορνηλίου⁴. Δέχεται τὸ κήρυγμα πρὶν ἀπὸ τὰ ἔθνη καὶ δὲν ἀκολουθεῖ αὐτά. Ἔτσι καὶ ἐδῶ πρῶτος εἶδε ὁ Ναβουχοδονόσορ τὸ ὄνειρο, τὴν ἐρμηνεῖα ὅμως πρῶτος τὴ γνώρισε ὁ Δανιήλ. Καὶ γιὰ νὰ

γνωρίσεις ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔλαβαν τὴ γνώση καὶ πρῶτοι καὶ τελευταῖοι· πρῶτοι ἔλαβαν τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ δὲν ἀντιλήφθηκαν ἐκεῖνο ποὺ ἔλαβαν, ὥστε ἔτσι νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τοὺς ἐθνικούς. Ἔτσι καὶ ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα ἀξιώθηκαν νὰ λάβουν τὸ Πνεῦμα. Ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἀβραάμ προηγεῖται τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν ἐθνικῶν καὶ ἀκολουθεῖ ἡ περιτομὴ ὅμως μὲ τὴν περιτομὴ δόθηκε ἡ σωτηρία. Τὰ προεῖπαν πολλὲς φορὲς αὐτὰ οἱ προφῆτες στοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε τόση μεγάλη ἀδιαφορία ἐκ μέρους σας θὰ ἐξηγοῦσα ποῦ καὶ πότε. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν πρόσεχαν, μεταβαίνει πλέον στοὺς ἐθνικούς. Ἀκούοντας ἐκεῖνοι τὰ λόγια αὐτὰ τοὺς περιφρονοῦσαν, ὅταν ὅμως τὰ ἄκουσε ὁ ἐθνικὸς προσκύνησε.

Πρόσεχε και τὰ ὅσα λέγονται γιὰ τὸ Χριστό. Ἡ Χαναναία γυναίκα προσκυνεῖ τὸν Χριστό, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν τὸ κάμνουν αὐτό, ἀλλὰ τὸν διώχνουν. Ἔτσι καὶ ἐδῶ ἐκεῖνοι ἔδεσαν τὸν Ἰερεμία⁵, αὐτὸς προσκύνησε τὸν Δανιήλ. Πάλι οἱ Ἰουδαῖοι διώχνουν τοὺς ἀποστόλους, οἱ δὲ ἔθνηκοι λένε, ὅτι «Οἱ θεοὶ κατέβηκαν πρὸς ἐμᾶς»⁶. Διότι, ὅταν ἡ κρίση γίνεται χωρὶς πάθος, εἶναι ἀμερόληπτη καὶ καθαρή. Βλέπεις τοὺς τύπους ποὺ λάμπουν; Στὴ Βαβυλώνα ἀκούονται τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ ἀκροατὴς γίνεται ὁ βάρβαρος γιὰ νὰ μάθεις ὅτι, ὄχι μόνο οἱ ἔθνηκοι, ἀλλὰ καὶ οἱ βάρβαροι θὰ τ' ἀκούσουν αὐτά, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Ὁφείλω νὰ κηρύξω τὸ εὐαγγέλιο καὶ στοὺς Ἕλληνες καὶ στοὺς βαρβάρους»⁷. Καὶ γιὰ νὰ μὴ κυριευθεῖς ἀπὸ ἀπελπισία, σοῦ δίνω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τίς ἐλπίδες. Διότι ποῖο ἦταν ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἐμπόδιζε; Ἡ βασιλικὴ ἀλαζονεία, ἡ ἴδια ἡ βαρβαρικὴ φύση, τὸ ἀσήμαντο ἐκείνου ποὺ ἔλεγε ὅλα αὐτὰ (διότι ἦταν αἰχμάλωτος), ἡ ἡλικία (διότι ἦταν νέος), ἡ διαφορετικὴ θρησκεία. Δὲν εἶπε, ἔπρεπε σὺ νὰ προβλέψεις τὰ δικὰ σου, τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς πόλεως; ἐκεῖνα τὰ ἀγνόησες καὶ προλέγεις αὐτά; Αὐτὰ ἀκριβῶς λένε οἱ ἀγνώμονες· Ἔπρεπε ὁ Χριστὸς ν' ἀναστήσει τὸν ἑαυτό του. Τὰ λόγια αὐτὰ ἀποτελοῦν κατάλυση τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ καὶ καταστροφὴ ὀλόκληρης τῆς οἰκουμένης. Καὶ πίστεψε ὁ Ναβουχοδονόσορ. Διότι δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ, ἂν δὲν πίστευε, νὰ θυσιάσει πρὸς τιμὴ τοῦ Δανιήλ. Πιστεύει ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἀλλὰ μερικοὶ δὲν πιστεύουν. Γι' αὐτὸ γίνονται πολλὰς προρρήσεις. Ἐὰν δὲν ἔγιναν ἐκεῖνες, μὴ πιστεύεις οὔτε αὐτές. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ καθιστῶ γιὰ περισσότερο τὸ λόγο ἀσαφὴ, ἐμπρὸς νὰ σᾶς τὸν ἐρμηνεύσω.

Πέντε ὑλικά στοιχεῖα εἶδε· χρυσό, ἄργυρο, χαλκό, σίδηρο καὶ ὄστρακο. Ἡ ὅλη δὲ εἰκόνα σημαίνει τὸν χρόνο καὶ ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους τοῦ χρόνου. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε. «Εἰκόνα». Διότι μὲ εἰκόνα μοιάζουν τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας, μὲ εἰκόνα ἄψυχη. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε εἰκόνα ἀπὸ χρυσό. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ χρυσός, καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι λαμπρός, προέρχεται ἀπὸ τὴ γῆ, ἔτσι καὶ ἡ δικὴ μας φύση καὶ τὰ πράγματα. Καὶ πρόσεχε ὅτι ὀνομάζεται σκόνη, πρᾶγμα ποὺ ἦταν προηγουμένως. Ἄν καὶ βέβαια αὐτὸ ὁ λίθος δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνει. Ὁ λίθος μπορεῖ μὲν νὰ καταστρέψει, ὅμως

δὲν μπορεῖ νὰ μεταβάλλει οὐσία. Ἄλλ' αὐτὸ συνέβηκε. Εἶδες τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως. Καθόσον τὰ σώματά μας, ἀφοῦ πρῶτα μεταβληθοῦν στὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀποτελοῦνται καὶ ἐπιστρέφουν στὴν ἀρχικὴ τους φύση, ἐννοῶ τὴ γῆ, τότε προκαλεῖται ἡ φθορά. Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ κάμνει ὁ λίθος. Ὡστε, ὅταν δεῖς τὴν εἰκόνα ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ὑλικά στοιχεῖα, καὶ τὸ μὲν κεφάλι τῆς νὰ εἶναι λαμπρό, τὸ στῆθος πιὸ ἀσήμαντο, ἡ κοιλία κατώτερης ἀξίας, καὶ οἱ κνήμες εὐτελέστερες, ν' ἀποδίδεις τὴ διαφορὰ αὐτὴ στὴν ἐμφάνιση μόνο. Διότι ὅλα προέρχονται ἀπὸ μία οὐσία, καὶ τὸ ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ τὸ τέλος, ποὺ ὅλα τὰ μεταβάλλει σὲ σκόνη. Δὲν εἶναι αὐτὴ μικρὴ φιλοσοφία. Διότι σκέψου τὴ φιλοσοφία αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα πράγματα, ἀπὸ τὸ ὅτι ὀδήγησε στὴν ἀφάνεια τὸν βασιλιὰ ποὺ ἐξουσίαζε τὰ πάντα, τὸν ὑπαρχο, τὸν μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον, τὸν χαλκό, τοὺς στῆ συνέχεια ἐξουσιαστὲς τοὺς ὀστράκινους καὶ τοὺς σιδερένιους. Ἄλλ' ἔαν ἔρθεις στὴ σορὸ τοῦ νεκροῦ, καὶ ἂν ἀκόμα καὶ ἐκεῖ καταβάλλονται ἀμέτρητες φροντίδες ὥστε νὰ κατασκευάσουν λάρνακα χρυσή, θὰ διαπιστώσεις ὅτι ἡ φύση εἶναι ἡ ἴδια. Πάλι σκέψου σὲ παρακαλῶ τὸν πλούσιο, τὸν φυλακισμένο, ἐκεῖνον τὸν πλούσιο, τὸν φτωχὸ μέχρι τὸ κόκαλο, καὶ θὰ διαπιστώσεις ὅτι ὅλα εἶναι σκόνη. Ἄλλὰ πρόσεχε. Δὲν φάνηκε προηγουμένως ὅτι ὅλα εἶναι σκόνη, μέχρι ποὺ ἔπεσε ὁ λίθος.

«Ἐβλεπες τὴν εἰκόνα αὐτὴ μέχρι ποὺ κόπηκε, χωρὶς τὴ βοήθεια χειρῶν, ἕνας λίθος ἀπὸ κάποιον ὄρος καὶ χτύπησε τὴν εἰκόνα στὰ πόδια τῆς τὰ σιδερένια καὶ τὰ ὀστράκινα καὶ τὰ κατέστρεψε τελείως. Τότε συντρίφτηκαν μαζί μὲ τὰ πόδια μέσα σὲ μιὰ στιγμὴ τὸ ὄστρακο, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσός καὶ ἔγιναν σάν τὴ σκόνη τοῦ θερινοῦ ἄλωνιοῦ. Καὶ τὰ πῆρε καὶ τὰ σκόρπισε ἰσχυρὸς ἄνεμος, μὴ ἀφήνοντας ἔχνος ἀπὸ αὐτά». Δὲν ἔγινε δηλαδὴ προηγουμένως ἀντιληπτὴ ἡ φύση τῶν πραγμάτων, μέχρι ποὺ ἀνέτειλε ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὅτι δηλαδὴ ὁ χρυσός δὲν εἶναι χρυσός. Πρόσεχε δὲ καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν εἰκόνα, ὅτι ὄχι μετὰ τὴ συντριβή, ἀλλ' ἐνῶ αὐτὰ στέκονται ἀκόμα ὀρθια, κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι μεγαλύτερης ἀξίας ἀπὸ τὸ ἄλλο. Πρόσεχε ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνιση, αὐτὰ εἶναι καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, καὶ ὡς πρὸς τὸ χρόνο, καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα. Διότι γι' αὐτὸ καὶ ἔκανε ὁ Θεὸς τὸν χρυσὸ ἀπὸ τὴ γῆ, γιὰ νὰ μὴ σκεφθεῖς τίποτε τὸ σπουδαῖο γι' αὐτόν.

Ἄλλὰ γιὰ ποῖο λόγο ὀνομάζει τὴ βασιλεία αὐτοῦ χρυσή, τὴ βασιλεία τῶν Περσῶν ἄργυρή,

5) Ἰερ. κ', 1-2.

6) Πράξ. ιδ', 11.

7) Ρωμ. α', 14.

τῆ βασιλεία τῶν Μακεδόνων χάλκινη καὶ τῆ βασιλεία τῶν Ρωμαίων σιδερένια καὶ ὀστράκινη; Πρόσεχε τὴν καταλλήλότητα τῶν ὕλικῶν στοιχείων. Διότι ὁ χρυσὸς εἶναι ἐνδεικτικὸς μὲν πλούτου, εἶναι ὁμῶς ἀνίσχυρο πρᾶγμα καὶ κατάλληλος περισσότερο γιὰ ἀπάτη, γιὰ στολισμὸ καὶ γιὰ ἐπιδειξιμανία. Τέτοια ἦταν καὶ ἡ βασιλεία ἐκείνη, ἡ βασιλεία τῶν βαρβάρων. Ἰπῆρχε σ' αὐτὸν καὶ στοὺς βαρβάρους πολὺ χρυσάφι, ἐπειδὴ, ὅπως λέγεται, ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖ μεταλλικὲς ὕλες. Καθόσον καὶ στοὺς Σήρους⁸ ὑπάρχει πολὺς πλοῦτος, ἀλλ' εἶναι ἄχρηστος. Κατέχει δὲ τὴ θέση τῆς κεφαλῆς, ἐπειδὴ πρώτη φάνηκε. Ἡ βασιλεία τῶν Περσῶν ὁμῶς δὲν ἦταν τόσο πλούσια, ὅπως βέβαια οὔτε καὶ τῶν Μακεδόνων, ἐνῶν τῶν Ρωμαίων ἦταν καὶ χρησιμότερη καὶ ἰσχυρότερη, ἀλλὰ κυριάρχησε κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, γι' αὐτὸ καὶ κατέχει τὴ θέση τῶν ποδῶν. Καὶ αὐτὴ ἀλλοῦ μὲν παρουσιάζεται ἀνίσχυρη, ἀλλοῦ δὲ ἰσχυρότερη.

Τέτοιο εἶναι τὸ ἀλλόκοτο τῶν ἀνθρώπων. «Καὶ ὅταν», λέγει, «θ' αὐξηθεῖ ἡ κακία καὶ παρανομία, θὰ ψυχρανθεῖ καὶ θὰ χαθεῖ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν»⁹. Ὅταν δὲ ψυχρανθεῖ καὶ χαθεῖ ἡ ἀγάπη, ἀνάγκη εἶναι τότε νὰ συμβαίνουν ἐχθρότητες καὶ πόλεμοι· ὅταν ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιβουλεύονται τοὺς ἀνθρώπους καὶ οἱ ἐχθροί, ἀνάγκη εἶναι οἱ ἄνθρωποι νὰ σχετίζονται μεταξύ τους ὅπως ἀκριβῶς ὁ σίδηρος καὶ τὸ ὄστρακο. Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνα διαφέρουν ὡς πρὸς τὴ φύση τους καὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ συνενωθοῦν μεταξύ τους, ἔτσι καὶ αὐτά. Αὐτὸ λένε καὶ οἱ προφῆτες καὶ οἱ ἀπόστολοι. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ ἔρθει πλεόν ἢ συντέλεια τῶν πάντων. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς στὶς ἡμέρες τοῦ Νῶε, ἐπειδὴ αὐξήθηκε ὑπερβολικὰ ἡ κακία, ἔγινε ὁ κατακλυσμὸς, ἔτσι καὶ τώρα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς σῶμα ἀσθενικό, ὅταν καταφύγει στὴ γεμάτη ἀπὸ ἀπολαύσεις ζωὴ, τότε καταστρέφεται, ἔτσι καὶ ὁ κόσμος. Διότι, ἐάν, ὅταν ὑπάρχουν πέντε δίκαιοι σὲ μιὰ πόλη, δείχνει ὁ Θεὸς τὴν εὐσπλαχνία του πρὸς ὀλόκληρη τὴ πόλη, πολὺ περισσότερο καὶ στὴν περίπτωση τοῦ κόσμου, ὅταν ὑπάρχουν σ' αὐτὸν δίκαιοι κατ' ἀναλογία τῆς πόλεως.

«Καὶ ὁ λίθος, ποὺ χτύπησε τὴν εἰκόνα, ἔγινε ὄρος μεγάλο καὶ γέμισε ὅλη τὴ γῆ». «Λίθος», λέγει, «ἔπεσε ἀπὸ ὄρος». Πρόσεχε πότε. Ὅχι ὅταν φάνηκε ἡ χρυσή, οὔτε ἡ ἀργυρὴ, οὔτε ἡ χάλκινη, ἀλλ' ὅταν φάνηκε ὁ σίδηρος. «Ἐπε-

σε», λέγει, «ἀπὸ ὄρος»· εἶπε «Ἀπὸ ὄρος», γιὰ νὰ δείξει τὸ ὑψηλό. Ἀλλὰ μπροστὰ στὸ βασιλεῖα ἔδειξε, ὅτι πρόκειται γιὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. «Ὁ δὲ λίθος», λέγει, «ἔπεσε ἀπὸ ὄρος». Δείχνει ὅτι ἀπὸ μόνος του ἔπεσε, χωρὶς νὰ ἐξαναγκάσθηκε· διότι δὲν εἶπε, 'ρίχτηκε', ἀλλ' «ἔπεσε ἀπὸ τὸ ὄρος»· καθὼς ἐπίσης δείχνει καὶ τὸ ἀπροσδόκητο καὶ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζει κανένας. «Καὶ ἀποκόπηκε χωρὶς ἐπέμβαση χειρῶν». Μὲ αὐτὸ ὑπαινίσσεται τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Γνωρίζει ὄρος νὰ ὀνομάζει καὶ γυναῖκες, ὅπως ὅταν λέγει: «Ἀπὸ τὸν λάκκο ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχετε ἀνορυχθεῖ»¹⁰. Καὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις ὀνομάζεται ὁ Χριστὸς λίθος, ἐξ αἰτίας τῆς σταθερότητάς του. «Σ' ὅποιον δὲ ἐπάνω πέσει θὰ τὸν μεταβάλει σὲ τρύμματα»¹¹, λέγει, «σὰν σκόνη θερινοῦ ἀλωνιοῦ», δηλώνοντας μὲ αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἀνύπαρκτο. «Καὶ τὰ σήκωσε ἰσχυρὸς ἄνεμος καὶ τὰ σκόρπισε καὶ δὲν ἔμεινε ἴχνος ἀπὸ αὐτά». Ἔτσι δηλαδὴ ἐξαφανίζονται βασιλεῖες σὰν νὰ μὴ ὑπῆρξαν ποτέ. «Καὶ ἔγινε ὁ λίθος ἐκεῖνος μεγάλο ὄρος». Τὰ ἀποστολικὰ λόγια γέμισαν ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη. Ἄλλοτε δηλαδὴ ὁ λίθος ὀνομάζεται ὄρος, ἄλλοτε ἀκρογωνιαίος καὶ ἄλλοτε θεμέλιος, γιὰ νὰ μάθεις ὅτι τὰ πάντα γεμίζει. Γι' αὐτὸ ὀνομάζεται ὄρος, διότι ἐμπερικλείει τὰ πάντα· γι' αὐτὸ ὀνομάζεται ἀκρογωνιαίος, διότι τὰ πάντα στηρίζονται καὶ συγκρατοῦνται ἀπ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ καὶ θεμέλιος ὀνομάζεται, καθὼς καὶ ρίζα τῆς ἀμπέλου. Διότι, λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀμπελος, σεῖς δὲ τὰ κλήματα»¹².

«Αὐτὸ εἶναι», λέγει, «τὸ ὄνειρό σου καὶ τώρα θὰ δώσω τὴν ἐρμηνεία αὐτοῦ στὸ βασιλεῖα. Σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλιάδων. Σὲ σένα ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ ἔδωσε βασιλεία ἰσχυρή, δυνατὴ καὶ ἐνδοξη καὶ τιμημένη σὲ κάθε τόπο ποὺ κατοικοῦν ἄνθρωποι. Καὶ ἀκόμα ὑπέταξε σὲ σένα θηρία τῆς ὑπαίθρου καὶ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ σὲ κατέστησε κύριο τῶν πάντων». Ἀφοῦ ἔδειξε τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, τότε μὲ παρησία πρὸς αὐτὸν κηρύσσει καὶ τὸ κήρυγμα. Καὶ πρόσεχε μὲ πόσα κολακευτικὰ λόγια ὑφαίνει τὸ λόγο καὶ μὲ πόση τιμὴ. «Σὺ», λέγει, «εἶσαι βασιλεὺς τῶν βασιλιάδων. Σὲ σένα ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ ἔδωσε βασιλεία ἰσχυρή, δυνατὴ καὶ ἐνδοξη καὶ τιμημένη σὲ κάθε τόπο στὸν ὁποῖο κατοικοῦν ἄνθρωποι· ἀκόμα καὶ τὰ θηρία τῆς ὑπαίθρου καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ

8) Σῆροι· ἔτσι ὀνομάζονταν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ Ρωμαίους οἱ λαοὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

9) Ματθ. κδ', 12.

10) Ἦσ. νά', 1.

11) Λουκᾶ κ', 18.

12) Ἰω. ιε', 5.

ὕπέταξε σὲ σένα». Ἐξουσιάζεις ὄχι μόνο τοὺς συγγενεῖς σου ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔρημο καὶ ἐκεῖνα ποὺ βρίσκονται πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σου. Πρόσεχε πῶς ἔδειξε τὴ δωρεὰ ἐκείνη τοῦ Θεοῦ ποὺ δόθηκε στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀρχή. «Καὶ νὰ ἐξουσιάζετε τὰ ψάρια τῆς θάλασσας καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ»¹³, γιὰ νὰ μάθεις ὅτι αὐτὸς εἶναι δημιουργὸς καὶ τῆς ἐρήμου καὶ ποιητὴς τῶν θηρίων καὶ ὄχι μόνο τῶν ἡμερῶν. Καὶ σὲ κάθε τόπο, στὸν ὁποῖο κατοικοῦν ἄνθρωποι, σὲ σένα ἔδωσε τὴ βασιλεία ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ. Δὲν λέγει ἀκόμα, «Ἵπάρχει Θεὸς στὸν οὐρανὸ».

Πρόσεχε πῶς σιγὰ σιγὰ εἰσάγει τὸ δόγμα. Πρῶτα εἶπε, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεὸς ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴ σκεφθεῖ ὅτι βρίσκεται στὴ γῆ. Ἀφοῦ δὲ δέχθηκε ἐκεῖνο τὸ δόγμα, πάλι ἀπομακρύνει αὐτόν, καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ δείξει, ὅτι δημιουργὸς εἶναι καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ οὐρανοῦ καὶ Δεσπότης καὶ Κύριος, ἔχοντας αὐτόν ὄχι τόπο κατοικίας του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι ἔργο αὐτοῦ. Διότι, ἐὰν εἶναι Κύριος τοῦ οὐρανοῦ, μπορεῖ νὰ σοῦ δώσει τὴ γῆ. Αὐτὸς ἔλαβε τὸν οὐρανὸ καὶ σὲ σένα ἔδωσε τὴ γῆ. Ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ εἶναι ἐκεῖνος ἐκεῖ, αὐτὸ εἶσαι σὺ ἐπάνω στὴ γῆ, δηλαδὴ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους, ἄρχοντας ὅλων, καὶ κεφαλὴ ὅλων. Καὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς σὲ σένα ἔδωσε κάτι περισσότερο, διότι σὲ ἔκανε κεφαλὴ καὶ ἔδειξε τὴ βασιλεία σου χρυσή, χρυσοῦ μάλιστα καθαροῦ. «Σὺ εἶσαι ἡ κεφαλὴ ἢ χρυσή. Μετὰ ἀπὸ σένα θὰ ἔρθει ἄλλη βασιλεία κατώτερη ἀπὸ τὴ δική σου, ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸν ἄργυρο, καὶ μετὰ θὰ ἔρθει τρίτη βασιλεία, ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸν χαλκὸ καὶ ἡ ὁποία θὰ κυριεύσει ὀλόκληρη τὴ γῆ». Πράγματι τέτοια ὑπῆρξε τῶν Μακεδόνων. «Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ θὰ ἔρθει τέταρτη βασιλεία, ποὺ θὰ εἶναι ἰσχυρὴ ὡς τὸ σίδηρο. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σίδηρο συντρίβει καὶ δαμάζει τὰ πάντα, ἔτσι θὰ συντρίψει καὶ θὰ δαμάσει αὐτὴ τὰ πάντα». Καὶ τέταρτη βασιλεία, λέγει, θὰ εἶναι ἡ τῶν Ρωμαίων. Ὅμως δὲν ἀναφέρει τὰ ὀνόματα. Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ κάνει αὐτό; Δὲν ἔκανε σαφέστερο τὸ λόγο, μὲ σκοπὸ νὰ μὴ ἐξαφανίσουν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι τὰ βιβλία μαθαίνοντας αὐτό.

«Εἶδες δὲ τὰ πόδια καὶ τὰ δάχτυλα νὰ εἶναι ἐν μέρει μὲν ὀστράκινα, ἐν μέρει δὲ σιδερένια, καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ βασιλεία θὰ εἶναι διηρημένη καὶ χωρὶς ἐνότητα. Καὶ στὴν ἴδια τὴ σιδερένια βᾶση τῆς ἀκόμα δὲν θὰ ὑπάρχει ἐνότητα, ὅπως εἶδες τὸ σίδηρο νὰ εἶναι ἀναμιγμένο μὲ τὸ πῆλινο ὄστρακο. Καὶ τὰ δάχτυλα τῶν πο-

διῶν ἐν μέρει μὲν ἦταν σιδερένια, ἐν μέρει δὲ πῆλινα, ποὺ σημαίνει αὐτὸ ὅτι ἓνα μέρος τῆς βασιλείας αὐτῆς θὰ εἶναι ἰσχυρὸ, ἐνῶ τὸ ἄλλο θὰ εἶναι εὐκολόθραυστο. Καὶ τὸ ὅτι εἶδες τὸ σίδηρο νὰ εἶναι ἀναμιγμένο μὲ τὸ πῆλινο ὄστρακο, σημαίνει ὅτι θὰ εἶναι ἀνακατεμένοι οἱ λαοὶ ποὺ θ' ἀποτελοῦν αὐτὴ τὴ βασιλεία, χωρὶς νὰ ἔχουν στενὴ ἐνότητα ἀναμεταξύ τους, ὅπως δηλαδὴ τὸ σίδηρο ποὺ δὲν ἀναμιγνύεται μὲ τὸν πῆλο γιὰ ν' ἀποτελέσει μίαν ἐνότητα». Πότε συνέβηκε αὐτὸ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τῶν Ρωμαίων; Βλέπεις ὅτι ὑπῆρξαν καὶ τέτοιες βασιλείες; Δὲν προέρχονταν ὅλοι ἀπὸ βασιλικὸ γένος, ἄλλωστε δὲ καὶ πολλοὶ δὲν ἔδειχναν ὑπακοή σ' αὐτές.

«Καὶ κατὰ τὶς ἡμέρες τῶν βασιλέων ἐκείνων τῆς τέταρτης βασιλείας ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ θ' ἀναδείξει μιὰ ἄλλη βασιλεία, ἡ ὁποία δὲν θὰ καταστραφεῖ στοὺς αἰῶνες, καὶ ἡ βασιλεία αὐτὴ δὲν θὰ παραχωρήσει τὴ θέση τῆς σὲ ἄλλο λαό· θὰ συντρίψει δὲ καὶ θὰ διασκορπίσει, ὅπως κατὰ τὸ λίχνισμα, ὅλες τὶς ἄλλες βασιλείες, καὶ θὰ ὑψωθεῖ αὐτὴ καὶ θὰ παραμείνει αἰώνια». Φέρε μου ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους. Τί θὰ μπορούσαν νὰ ποῦν γιὰ τὴν προφητεία αὐτή; Διότι βέβαια ὅπωςδήποτε δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ποῦν ὅτι αὐτὰ λέγονται γιὰ ἀνθρώπινη βασιλεία, διότι ἡ βασιλεία αὐτὴ θὰ εἶναι ἀτέραντη, ἀλλὰ φυσικὸ εἶναι νὰ ὑπάρχει κάποιος γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχουν λεχθεῖ αὐτά. Ἐὰν ὅμως ἔλεγε, ὅτι λέχθηκαν γιὰ τὸν Πατέρα, ὅμως ἄκουε τί λέγει: «Κατὰ τὶς ἡμέρες τῶν βασιλέων ἐκείνων», δηλαδὴ τῶν Ρωμαίων. Ἐξ ἄλλου δὲ ἐὰν ἔλεγε, «Καὶ πῶς συντρίψε τὸν χρυσό, δηλαδὴ τὴ βαβυλώνια βασιλεία ποὺ ὑπῆρξε προηγουμένως; πῶς δὲ τὸν ἄργυρο, δηλαδὴ τὴ βασιλεία τῶν Περσῶν; πῶς τὸν χαλκὸ, δηλαδὴ τὴ βασιλεία τῶν Μακεδόνων; διότι οἱ βασιλεῖς αὐτὲς ὑπῆρξαν παλαιότερα καὶ ἔλαβε τέλος ἡ κυριαρχία τους».

Ἄλλὰ μὴ ἀπορήσεις, ἀγαπητέ. Διότι, ἐὰν ὁ Παῦλος δὲν τόλμησε νὰ πει φανερά, ἀλλ' εἶπε, «Μέχρι πού», λέγει, «ἐκεῖνος ποὺ ἐμποδίζει νὰ φύγει ἀπὸ τὸ μέσο»¹⁴, πολὺ περισσότερο ὁ προφήτης. Διότι πές μου, ποιὰ ὠφέλεια προέκυπτε ἀπὸ τὸ νὰ τὰ πει φανερά; Διότι, ἐὰν λέγει κάποιος, «Πῶς συντρίψε τὸν χαλκὸ, πῶς τὸ σίδηρο»; κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θ' ἀπορήσει καὶ γι' αὐτὸ καὶ θὰ ρωτήσῃ, «πῶς θὰ καταστρέψει τὶς βασιλείες ποὺ ἤδη ἔσβησαν καὶ ἐξαφανίσθηκαν;» διότι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Ὅμως τὸ νὰ καταστρέφει ἄλλες, μεταξὺ τῶν

13) Γεν. α', 28.

14) Β' Θεσ. β', 7.

όποιων είναι και αυτές, αυτό πολύ δίκαια τὸ κάμνει. Ἄλλωστε δὲ αὐτὸ τὸ ἔκαμνε κρυφά, καὶ ἦταν πρὶν ἀπὸ αὐτὸ Θεός, καὶ δὲν παρουσιάστηκε τότε, ὥστε πολὺ σωστὰ ν' ἀμφισβητεῖται. Ἄν ὁμως κάποιος θὰ ἤθελε κατὰ τὸν παρόντα καιρὸ νὰ ἐφαρμόσει τὴν προφητεία, δὲν θὰ σφάλλει. Καθόσον καὶ τώρα συνέτριψε τὶς βασιλείες, τὴν ἀλαζονεία τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν κυριαρχία αὐτῶν. Διότι ὅταν δεῖς μάρτυρες νὰ κάμνουν αὐτό, μὲ σκοπὸ νὰ ἐκπληρωθεῖ τὸ πρόσταγμα ἐκείνου, καὶ πολὺ περισσότερο νὰ ὑπομένουν τὸ θάνατο, θ' ἀντιληφθεῖς τὴ βασιλεία αὐτοῦ καὶ πῶς ἄπλωσε αὐτὴν σ' ὅλη τὴ γῆ. Εἶδες προφητείες. Ἄν δὲν πραγματοποιήθηκαν τὰ λεγόμενα ἀπὸ ἐκείνες, μὴ πιστεύεις τότε καὶ στὴ συντέλεια.

Στὴ συνέχεια προσθέτει: «Ὅπως εἶδες, ὅτι κόπηκε ἓνας λίθος χωρὶς τὴν ἐπέμβαση χειρῶν καὶ συνέτριψε τὸ ὄστρακο, τὸ σίδηρο, τὸν χαλκό, τὸν ἄργυρο καὶ τὸν χρυσό. ἔτσι ὁ Θεὸς γνώρισε στὸ βασιλιά ἐκεῖνα πού πρόκειται νὰ συμβοῦν στὸ μέλλον. Καὶ εἶναι ἀληθινὸ τὸ ὄνειρο καὶ ἀκριβὴς καὶ σωστὴ ἡ ἐρμηνεία του». Πρόσεχε πῶς ἐπιβεβαιώνει τὰ λεχθέντα, ἀπὸ τὰ φανερά τὰ ἄγνωστα, καὶ εἶναι σὰν νὰ λέγει: 'Σοῦ εἶπα καὶ σοῦ ἐξήγησα τὸ ὄνειρο, πιστεψε σὺ στὴν ἐξήγησή'. Τί λοιπὸν κάμνει ὁ βασιλιάς; «Τότε», λέγει, «ὁ βασιλιάς Ναβουχοδονόσορ ἔπεσε μὲ τὸ πρόσωπό του πρὸς τὴ γῆ καὶ προσκύνησε τὸν Δανιὴλ καὶ διέταξε νὰ προσφέ-

ρουν πρὸς χάρι αὐτοῦ ἀνάμακτες θυσίες καὶ εὐώδη θυμιάματα». Εἶδες θαῦμα μέγιστο; Εἶδες πῶς ὑπῆρχε συνήθεια στοὺς Ἑθνικοὺς νὰ θεοποιοῦν ἀνθρώπους; Ὅστε ὅταν λένε: 'Ἀπὸ ποῦ προήλθε ἡ εἰδωλολατρία;', μάθαινε τὴν ἀρχή. Κατὰ τὸ ἴδιο τρόπο καὶ τοὺς ἀποστόλους, ἂν καὶ ἦταν ἄνθρωποι, τοὺς θεοποιοῦσαν¹⁵. Κατὰ τὸν ἴδιο δὲ τρόπο καὶ ὁ διάβολος κατέβαλε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μεγάλες προσπάθειες νὰ εἰσαγάγει στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀσέβεια, λέγοντας: «Θὰ γίνετε σὰν θεοί»¹⁶. Καὶ ἐπειδὴ τότε δὲν τὸ κατόρθωσε, ἐπιχειρεῖ αὐτὸ νὰ τὸ κάνει ἀργότερα, φιλονεικώντας πάντοτε νὰ εἰσαγάγει τὴν πολυθεΐα.

«Καὶ ἀποκρίθηκε ὁ βασιλιάς καὶ εἶπε στὸν Δανιὴλ: Πράγματι βεβαιώθηκα ὅτι ὁ Θεὸς σας αὐτὸς εἶναι ὁ ζωντανὸς Θεὸς καὶ Κύριος τῶν βασιλέων». Ἀπὸ αὐτὸ μόνο τόσο πολὺ πίστεψε αὐτὸς ἀμέσως, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἂν καὶ ἄκουαν ἀμέτρητα τέτοια, δὲν πρόσεχαν. Βλέπεις πῶς σοῦ δείχνει τὴν εὐγνωμοσύνη τῶν ἐθνικῶν; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ καιρὸς πλησίαζε πλέον, κατὰ τὸν ὅποιο ἔπρεπε τὸ κήρυγμα ν' ἀκουσθεῖ σ' ἐκείνους, προλαβαίνοντας ἀπολογεῖται πρὸς χάρι τῶν προγόνων αὐτῶν, ὅτι δηλαδὴ δὲν προτιμᾷ ἄσκοπα καὶ χωρὶς λόγο ἐκείνους ἀπὸ αὐτοῦς.

15) Πράξ. ιδ', 11.
16) Γεν. γ', 5.

Δ' δελφοί, ὁ τωρινὸς καιρὸς εἶναι καιρὸς γιὰ μετάνοια. Μακάριος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος, πού δὲν ἔπεσε καθόλου στὰ δίχτυα τοῦ ἐχθροῦ. Μακάριος εἶναι γιὰ μένα κι ἐκεῖνος που ἔπεσε στὰ δίχτυα του, ἀλλὰ κατόρθωσε νὰ τὰ σκίσει καὶ νὰ τοῦ ξεφύγει ὅσο βρῖσκεται στὴν παρούσα ζωὴ. Αὐτός, ζώντας ἀκόμα σωματικά, μπόρεσε νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ νὰ σωθεῖ, ὅπως ξεγλιστράει τὸ ψάρι ἀπὸ τὸ δίχτυ. Γιατὶ τὸ ψάρι, καὶ νὰ πιαστεῖ, ἂν σκίσει τὸ δίχτυ καὶ ὀρμήσει πρὸς τὸ βυθό, ὅσο βέβαια εἶναι ἀκόμα στὸ νερό, σφύζεται. Ἄν ὁμως τὸ τραβήξουν στὴ στεριά, τότε πιά δὲν μπορεῖ νὰ βοηθήσει τὸν ἑαυτό του. Ἔτσι κι ἐμεῖς. Ὅσο εἴμαστε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, ἔχουμε πάρει τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ σπάσουμε μόνοι μας τὶς ἀλυσίδες τῶν θελημάτων τοῦ ἐχθροῦ, νὰ πετάξουμε τὸ φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν μας μὲ τὴ μετάνοια καὶ νὰ σωθοῦμε, κερδίζοντας τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἄν ὁμως μᾶς προφτάσει τὸ φοβερὸ

ἐκεῖνο πρόσταγμα, ἂν ἡ ψυχὴ χωριστεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ σῶμα μπεῖ στὸ τάφο, τότε δὲν μποροῦμε πιά νὰ βοηθήσουμε τὸν ἑαυτό μας - ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ψάρι, πού τὸ τραβήξαν ἀπ' τὸ νερό καὶ τὸ ἐκλείσαν μέσα σὲ δοχεῖο.

Ἄδελφέ, μὴν πεῖς, «Σήμερα ἁμαρτάνω καὶ αὔριο μετανοῶ», γιατί δὲν ἔχεις σιγουριά. Στὸν Κύριο ἀνέκει ἡ φροντίδα γιὰ τὸ αὔριο.